

بِسْمِ اللَّهِ

تاریخ طب و طبابت در بوشهر

www.ketabir

سحر فریدونی

زینب اسماعیلی

عابد اکبری

سرشناسه: فریدونی، سحر، ۱۳۶۹
عنوان و نام پدیدآور: تاریخ طب و طبابت در بوشهر
مشخصات نشر: تهران: تنزیل، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص.
شابک: 978-600-94765-4-1
وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر
یادداشت: این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
شناسه افزوده: اسماعیلی، زینب، ۱۳۵۷
شناسه افزوده: اکبری، عابد، ۱۳۶۰
شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۶۸۷۰۲

تاریخ طب و طبابت در بوشهر

نویسندگان: سحر فریدونی، زینب اسماعیلی، عابد اکبری
طرح جلد و صفحه‌آرایی: گروه داده‌پردازي صدر
ناشر: نشر تنزیل
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
تاریخ چاپ: فروردین ۱۳۹۴
نوبت چاپ: نخست
قیمت: ۱۵۰,۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۷۶۵-۴-۱

نشر تنزیل

تهران، خیابان جمهوری، ابتدای خیابان دانشگاه، کوچه بهار، پلاک ۳، واحد ۵

پخش: ۰۹۱۲۱-۰۹۷۳۳۱

تلفن: ۶۶۹۶۲۸۰۲

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۷	پیش درآمد
۱۱	پزشکی بوشهر در تاریخ باستان
۲۲	فعالیت‌های پزشکی نماینده بریتانیا در بوشهر
۲۹	وضعیت بهداشتی بوشهر در مطبوعات عصر قاجار
۵۰	حکایتی از یک پزشک در سفرنامه‌ی سر جان ملکوم
۵۳	معرفی بندر بوشهر به عنوان بندر صحتی رسمی ایران
۵۴	بیماری‌های گزارش شده در بوشهر
۵۷	طب سنتی در بوشهر
۶۵	گیاهان دارویی بوشهر
۷۸	آب‌های معدنی استان بوشهر
۸۰	سوانح طبیعی استان بوشهر
۸۱	اسنادی در ارتباط با وضعیت بهداشتی بوشهر
۹۹	اسناد
۱۹۹	منابع

مقدمه

تاریخ را باید بزرگ‌ترین منبع شناخت از گذشته و ذخیره‌ای سرشار از تجارب ارزنده برای آینده دانست. این تاریخ است که ما را با سرچشمه اصیل اندیشه‌ها و ریشه‌های تحولات منبعث از آن در گذشته آشنا می‌کند. تحولاتی که سرگذشتی هستند از انسان‌های دیروز که امروز جزئی از کوله‌بار تاریخ شده‌اند و به کمک بشر امروز آمده تا هویت و اصالت خود را بهتر شناخته و راه خوداتکایی و خودباوری به سوی آینده را طی نماید.

در گذشته‌ای شاید نه‌چندان دور زمان بسیاری را صرف آموزش تاریخ می‌نمودند و بر این باور بودند که مطالعه گذشته در پاسخ‌گویی انسان به پرسش‌هایش در خصوص کیستی خود کمک می‌نماید و نگارش در زمینه تاریخ را نیز باید از این منظر تحلیل نمود.

اما نگارش تاریخ در موضوعاتی خردتر و به صورتی تخصصی، علاوه بر فواید ذکر شده در خصوص تاریخ عمومی مردمان یک سرزمین، به عمق‌بخشی به یک «فن» یا «تخصص» یا موضوعاتی این‌چنینی کمک شایان توجهی می‌نماید. انگیزه نگارندگان در نگارش تاریخ پزشکی بوشهر نیز در باب توجه و تعمق بیشتر پزشکان به پیشینه تاریخی این حرفه بوده است.

وقتی از دانش‌هایی چون پزشکی، فلسفه و ریاضیات در زمان باستان سخن می‌گوییم می‌بینیم که کشورهای چوَن یونان خود را سردمدار علوم در جهان می‌دانند، در حالیکه با نگاهی گذرا بر سیر علم و دانش در ایران و یونان و مقایسه این دو کشور بر طبق مدارک مستند در می‌یابیم که یونانیان در حقیقت وام‌دار ایرانیان بوده‌اند. مردم ایران در هیچ دوره‌ای از تاریخ از کسب علم و دانش غافل نبوده و همواره دانشمندان بزرگی را در رشته‌های مختلف علمی به جهانیان معرفی کرده‌اند. ما بر آن نیستیم که همه علوم را به ایرانیان نسبت دهیم، ولی به‌سادگی نمی‌توان این حقیقت را فراموش کرد که ملتی که هم‌اکنون خود را بنیان‌گذار طب، حکمت و فلسفه در دنیا می‌دانند، در دوره‌ای از تاریخ، اقدام به گرت‌برداری بی‌رحمانه از دانش و حکمت ایرانی کرده است.

بر اساس سنگ‌نبشته‌ای که به‌دست آمده، سابقه پزشکی در ایران به ۶۰۰۰ تا ۸۰۰۰ سال پیش می‌رسد؛

بنابراین به جرئت می‌توان گفت آنچه طب یونانی نامیده می‌شود، ایرانیان به یونانیان آموختند. چراکه در سال ۷۰۰ پیش از میلاد هیچ اثری از علم و فرهنگ در یونان مشهود نبود. باین حال ۹۰۰ سال بعد یعنی سال ۲۰۰ پس از میلاد، یونانیان چنان در علم پیشرفت کردند که بقراط توانست رساله‌هایی در دانش پزشکی برشته تحریر درآورد. در بررسی تاریخ پزشکی در ایران چنین آمده است که اولین پزشک در تاریخ اساطیری ایران فردی به نام «سریته» بوده است که برای شفا و مداوای بیماران از اهورامزدا کمک می‌خواست و خداوند او را با گیاهانی دارویی و برخی از وسایل طبابت آشنا نمود.

اولین پزشک آریایی «تریتا» نامیده شده که در واقع مانند «اسکیوس» برای یونانیان و «آسکولاپیوس» برای رومیان است. نوشته‌های کتاب‌های مختلف زبان پهلوی نشان می‌دهند که «تریتا» در جراحی نیز دست داشته. تریتا از خواص دارویی گیاهان مختلف نیز آگاهی کامل داشته و به‌ویژه خود عصاره آن‌ها را تهیه می‌کرد. همان‌گونه که در یسنای ۹ بند ۱۰ آمده است: «سومین ناموری که گیاه «هنوما» را فشرد و عصاره آن را مهیا ساخت تریتا از خاندان سام بود، آنکه صاحب دو پور دلیر یکی «ارواخشیه» و دیگری «گرشاب» گردید».

طبق مطالعات صورت گرفته به نظر می‌رسد تاریخ تمدن بوشهر به بیش از پنج هزار سال پیش باز می‌گردد. معبدی مربوط به دوران عیلامیان در هزاره سوم پیش از میلاد بندر بوشهر حفاری شده است که ظاهراً مکانی بوده که در کنار مراسم مذهبی، درمان‌های طبیی بیماران نیز در آن انجام می‌پذیرفته است؛ در تمدن‌های باستانی مذهب و طب همواره ارتباطی تنگاتنگ داشته‌اند.

بندر تجارتی سیراف مشهورترین بندر تجارتی در قرون اولیه هجری در ایران بوده است. ابومنصور، استاد پزشکی ابن‌سینا، در جلسات درس به او و دیگر دانشجویانش از روش‌های جراحی و پزشکی سخن می‌گوید که در سیراف آموخته است. در برخی از متون چنین آمده که در سیراف پیش از اعمال جراحی با ماده‌ای که از تقطیر خرما به دست می‌آوردند بر زخم‌ها می‌مالانند تا از عفونت‌های پس از جراحی جلوگیری کنند.

تاریخ پزشکی بوشهر گنجینه‌ای ارزشمند است که پیش‌ازاین نیز توسط برخی از پژوهشگران به صورت دسته‌وگریخته‌ای مورد مطالعه قرار گرفته بود اما ویژگی اثر پیش رو، توجه و دقت نظر در اسناد است که تاریخ و مطالعات تاریخی را هویتی است و آن هویت در مطالعات اسنادی و باستان‌شناسی نهفته است.